

ГОДИНА I.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 45.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЏИЋ.

ИЗЛАЗИ ЧЕТИРИ ПУТА ПРЕКО НЕДЕЉЕ. — СТОЈИ ЗА НОВИ САД 40, А НА СТРАНУ 60 НОВЧИЊА МЕСЕЧНО. — ЗА ОГЛАСЕ НАПЛАЂУЈЕ СЕ ОД ЈЕДНЕ ВРСТЕ 3 И 30 НОВ. ЗА ЖИГ СВАКИ ПУТ.

ФРАНЦУСКО - ПРУСКИ РАТ.

(Наставак.)

Петровић. Наравно, кад не ћеш да читаш и противних листова, онда није ни чудо што судиш једнострано.

Поповић. А ти, зар ти читаш Вандерера?

Петровић. Па добро! Дај овамо тог твог Вандерера!

Поповић. А ти дај Лојда!

Петровић. Сад ћемо видети! (Седне и чита.)

Поповић. То и ја кажем! (Седне и чита.)

Ката. Ето нас опет, где смо били!

Јеца. Страшно, човек би искочио из коже!

Ката. Ја то не могу гледати! Ја идем у кујну, да донесем чорбу.

Јеца. Идем и ја с тобом!

Ката. Ал' молим те, гошћи се не приличи.

Јеца. Е није него још што! Ја сам овде код куће! Зар нисмо своји?

Ката. Драга Јецо, како не би били! Погледај само онај красан пар! Кад помислим, да је оно моја девојка, чисто не могу себи да верујем!

Јеца. А ја кад гледим у мога сина, не могу довољно, да се начудим, да је то моја крв. Тако је ваљан и паметан!

Ката. Како су сретни!

Јеца. И задовољни!

Ката. Знаш, Јецо, ја сам ти сретна мати! (Плаче.)

Јеца. А зар ја нисам? (Плаче.)

Ката (кроз плач.) Ајдмо, Јецо, у кујну!

Јеца (кроз плач.) Ајдмо да донесемо чорбу. (Оду.)

Марија. Ал' сад већ идем! Ви сте ме дуго задржали од посла!

Милан. Немојте још! Маните се посла код оваког пријатног разговора.

Марија. А не, морам да видим, да нису погачице изгореле! Ја сам их сама месила, морате много јести.

Милан. Све ћу појести што их год има.

Марија. А мени не ћете ни једне оставити! Тако ви мене волете?

Милан. Све ћу вам оставити!

Марија. Лепо! Ви дакле не ћете да једете од погачица, што сам их ја месила?

Милан. Не знам шта говорим, са свим сам збуњен!

Марија. Тако! Дакле ваше мисли нису код куће?

Милан. Какво питање! Моје су мисли увек код вас. Ја за вас дишем, живим и умрећу за вас!

Марија То последње можете изоставити! Доста је, ако живите за мене. Али сад збогом! Морам ићи, немојте ме задржавати.

Милан. Онда идем и ја!

Марија. А то не иде!

Милан. Иде!

Марија. Не иде!

Милан. Видићемо!

Марија. Видићемо. (Истрчи, Милан за њом.)

(Наставиће се.)

МЛАДОСТ ДОСИТИЈА ОБРАДОВИЋА.

(Наставак.)

А можда когод и то налази зазорно, што је Доситије у опште изашао на позорницу. Тима ћемо рећи, ако се већ из досадањег говора нашег нису уверили колико високо ценимо ми ову личност — да баш хришћанска драма није диспензовала од позорнице ни једну личност па ни божанску. То сведоче тако зване пасионе игре у католичкој Ђерманији, које листом потезу светце и сад на позорницу без обзира на то, што је модарна драма давно већ истакла себи цел, која дијаметрално сузбија тенденцију свете новозаветне драме. А онима, који нашег врсног човека и доброг Србина Доситија хоће да сматрају за светца, препоручујемо — ренанов „Живот Исусов.“

Писац „младости доситијево“ дакле не само да је имао права извести на позорницу тога врсног човека, него има и ту заслугу да га је извео у згодно време. Драма без тенденције, то је беспослица; исторична или друштвена, обе ваља да следе својој природној мети, а то је: усавршавање човечијег духа, а посредно облагорођење душе његове. Начини, којима се то постизава, различити су: неки нам пртају врлине, да нас приволе подражавати њима; неки нам износе пороке да нас застраше од њих, — али сви скупа, било позитивним или негативним путем, тамане зло у друштву. Прошло је време, кад се класицитет тражио у ортодоксој форми; данас се он тражи у здравој идеји и у логичној следствености, којом се она примењује на живот. Хијерархична одлученост у друштву стоји у опреци с начелима садањости, најпре за то, што та начела сматрају друштво као сложени организам, и ишту да сви чланови његови спеше узајмице једној цели; оној, коју свакад друштву ставља наука, а за тим, што су хришћански доктринари изневерили демократску основу християнизма, те се овај временом прометнуо у апсолутизам свакад сире-

ман, да изопаченим тезама његовим правда и штити политичко насиље и владалачку самовољу. Источно хришћанство натегло се на догматичке досетке, које су поницале у дворским сплеткама православне Визанције, то у корист каквом лојалном духовном љубимцу, то на штету каквом строгом моралисти. Такво хришћанство, изврнуто, скрпљено из наследствености и замазано старо-грчком софистиком, мораћаше у својој властитој утроби замети опозицију и за то му се ваљаше оградити „неприкосновеном“ догмом, — која искључује сваку дискусију. — А кад су браниоци догме, заостав иза прогреса осталог друштва, увидели, да ће се тај прогрес једном окренути против њих, то су узајмљивали у свако доба од апсолутизма световног себи снаге, да сваком слободнијем полету духа човечијег тим поузданије сажешу крила. Такав је хијерархизам зло, и с тога га ваља сузбијати. А да шта је друго и чинио раснети проповедник људске једнакости ако није сузбијао двоглаву хидру световног и духовног апсолутизма његовог времена?! — И за то је „младост доситијева“ добра реч у згодно време. Сумњам да их у нашем народу може бити много, који би данас начелно били против оваке тенденције.

Ми се не страшимо исповедити, да смо за њу, и за то би желели, да се ова српска драма одржи на нашој позорници. А да би уверили и писца, да нам је до тога стало, хоћемо навести искрено слабе стране његовог дела, не би ли га зар привели да дода оно што допуњава читаву радњу, или да одузме што је у њојзи сувишно.

Мислимо да уопште греше наши драматски писци који субординују историјску верност замислу и облику драме. Тиме се крпи тенденција дела, која ваља да прозире из сваког покреталица, што раде на позорници, а нарушава се лепота облика, којег ћемо ретко наћи у голем историјском факту, али свакад

на идеалном пољу estetičkih oblika. Dramatski писац ваља на позорници да улепшава карактерне особине својих јунака, па биле оне позитивне или негативне. Доситије је у историји драматска личност, почем његов живот прелази све фазе обмана, док не доспе до распознања истине. То чини, те он у драми постаје драмским јунаком, јер се у њему учворава драмска замисао, и из њега полази цело драмско делање. Те фазе његових обмана не виде нам се у делу чисто изведене, јер ту нам се приказује борба љубавника против препрека његове љубави, којима он као монах подлеже, а иза ње тек што прозире борба човека против установе, која се њему на крају истиче као чиста заблуда човечанска и из које борбе он на крају излази победоносно. Ни животинис, ни карактер његов не одобравају, да се само зарад првог узрока одрекао калуђерства. На то га је, као што знамо, приволео рационалистички поглед на друштво и на његове законе, а љубав беше, као што рекосмо, само један пут к том погледу. С тога мислимо, да би писац боље учинио, да је одступио од буквалне биографије и у радњу унлео Нику Пугина, као реалистичког тумача калуђерштине и извео између њега и Димитрија начелну борбу. У тој борби, коју би калуђерски живот наравно

илустровао по назорима никиним, нашао би Доситије и друго рационалистичко гледиште, те би му се за то суштина духовноског живота показала потпуно пластична. Тиме би писац добио прилике да изнесе пред публику све супротности, које витлају доситијеву душу, јер у љубави према Мари не могађаше наћи све. Тиме би се и драмска личност димитријева још јаче истакла, почем би се потенцијала његова радња. Те радње, саобразне карактеру доситијевом и драмском јунаку, и нема довољно у драми све до пете радње, па и ту нам је јунак одвећ блед, зато нам се приказује, као да не вида свезе с калуђерством за то, што су се у њему супротности кристалисале до начела, него што је у магновоном очајању зарад удаје марине. Кад је драматски чвор у Димитрију сплетен из обмана, онда ваља да нам се раздреше те обмане једна за другом на позорници и то би корисније било и за њега, активног јунака драмског и за нас, који тражимо тенденцију драми, па и за estetički kolorit доситијева карактера. Овако нам пасивност доситијева карактера крњи у њему тип драмског јунака, и цела драма нагиње на судбену драму, сувише кад чујемо на крају из доситијевих уста: „Бог је зар тако хтео!“

(Наставиће се.)

Д И С Т И Њ И.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Гвоздена образина“) зове се „драма“ која је представљана у недељу 19. марта. Жалосније игре нема ваља да у целој светској књижевности, па опет овај комад неје трагедија, а неје ни „драма.“ Ко је јунак овога комада? За што се бори? Које му је кривица? За што пропада? Чему да се дивимо у његовој пропасти? На сва ова питања нема довољна одговора. Иници изабраше ову ретку, управо јединствену оруђарску рукотворину да што безбрижније напуне кућу; да овим својим романом у драматском облику позоришнике још позданије метну на муке, него просте читаоце; да страхотом и ужасом поразе своје гледаоце и слушаоце. Овде ми пада на ум реч једнога нашег проповедника, који вели: „Ја никад не смислим напред шта ћу проповедати, већ говорим онако, док не видим, да су ми слушаоци поражени, па онда завршим.“ Али ови богме смислише и размислише — те јако, јако! — па и мајсторски удесише како да нас поразе! Па каква је тежња тога комада? Тежња му је да нас подсети на ону пословицу: „Мале лупеже затворамо, а великима капу скидамо.“ Или зар нам је морално осећање задовољено, кад видимо да

се просто оруђе, Сен-Мар, предаје суду, а правим причиницима свију грдила и страхага (његовом „величанству“ краљу, његовој „узорности“ кардиналу и осталим члановима „камариле“) неје ништа? Да је ово роман, а не драма, види се и по томе, што је и место и време необично непрекидано. Најпосле у целом комаду нигде ведрине, нигде оазе сред које бисмо се мало одморили, опоравили; а што је још горе ни једног лепог карактера, који би нас занимао, коме бисмо се могли придружити! На ипак је овај комад, нескраћен и скраћен, обиграо сву Европу, док се угус неје избистрио и облагородио, јер је велико мноштво света, који тражи „пикантне,“ па ма како неразложите страхоте, да се над њима — исплаче!

Представа је испала добро, у целини и појединце. Од представљача-мученика заслужују особиту похвалу Недељковић (Гастон), Бранија (Добиње), Маринковићка (Марија) и Суботић (Одоан, Лувоа). На свом месту били су: Зорић (Луц), Лукић (Достанж), Лесковић (Сен-Мар), а и остали су савесно допринели свој каменчић.

Издаје управа српског народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

ИЗВАН

ПРЕДСТАВА 45.

ПРЕПЛАТЕ.

У НОВОМЕ САДУ У СУБОТУ 25 МАРТА 1872

У НОВОЈ ПОЗОРИШНОЈ ДВОРАНИ

ПРВИ ПУТ:

МАТИ И СИН.

ПОЗОРИШНА ИГРА У 5 ЧИНОВА А ДВА ОДЕЉЕЊА, ОД Б. БИРХПФАЈФЕРОВЕ, ПРЕВЕО Ђ.

МАТИ И СИН.

ПРВО ОДЕЉЕЊЕ У ДВА ЧИНА.

ОСОБЕ:

Ђенералица Мансфелдова, удовица	Ј. Маринковића.
Бруно, син јој	Брани.
Андрија Мансфелд	Лесковић.
Стеван Мансфелд	Недељковић.
Палм, управитељ добара њених	Зорић.
Штример, књиговођа му.	Пешић.
Свећеник мансфелдске општине	Лукић.
Кајетан, писар код Андрије Мансфелда	Соколовић.
Гундула, ђенераличина коморница	Ј. Поповићева.
Јован, слуга	Живковић.

Збива се у дворцу Раму у г. 1828.

СУСЕДА.

ДРУГО ОДЕЉЕЊЕ У ТРИ ЧИНА.

ОСОБЕ:

Ђенералица	Ј. Маринковића.
Бруно	Брани.
Стеван Мансфелд, лекар	Л. Маринковићева.
Селма	К. Савићева.
Госпођа Широ	М. Савићева.
Евелина	М. Недељковићева.
Љубица	Л. Хаџићева.
Стрелау	Станчић.
Хорнтал	Хаџић.
Гундула	Ј. Поповићева.
Слуга	Живковић.

Збива се на 15 година после првога одељења у дворцу Мансфелду, ђенераличином добру.

ПОЧЕТАК У 7 И ПО А СВРШЕТАК У 10 ПО САХАТА.